

© Ministry of Justice of the Czech Republic, www.justice.cz. [Translation already published on the official website of the Ministry of Justice of the Czech Republic.] Permission to re-publish this translation has been granted by the Ministry of Justice of the Czech Republic for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

© Ministerstvo spravedlnosti České republiky, www.justice.cz. [Překlad již zveřejněný na oficiální webové stránce Ministerstva spravedlnosti České republiky.] Povolení k opětovnému zveřejnění tohoto překladu bylo uděleno Ministerstvem spravedlnosti České republiky pouze pro účely zařazení do databáze Soudu HUDOC.

Anotace rozsudku ze dne 20. ledna 2011 ve věci č. 51246/08 – *El Shennawy proti Francii*

Senát páté sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že důkladné osobní prohlídky, kterým byl stěžovatel systematicky podrobován v době svého zadržení ve vazební věznici, dosáhly intenzity ponižujícího zacházení, a zakládají proto porušení článku 3 Úmluvy. Soud dále rozhodl, že není důvod posuzovat stížnost navíc ve světle článku 8 Úmluvy. Soud též shledal porušení článku 13 Úmluvy, jelikož stěžovatel neměl k dispozici účinný právní prostředek nápravy. Stěžovateli byla přiznána náhrada nemajetkové újmy ve výši 8 000 eur.

(i) Okolnosti případu

Proti stěžovateli bylo vedeno trestní řízení pro trestný čin omezování osobní svobody a útěk za použití hrozby zbraní, kterého se měl dopustit během pobytu v nemocnici během výkonu trestu odnětí svobody. Stěžovatel byl již v minulosti odsouzen k trestu odnětí svobody v délce trvání 20 let a byl zařazen na seznam „obzvláště rizikových vězňů“. Aby byla zajištěna jeho přítomnost při soudním jednání, byl přemístěn do vazební věznice, kde byl podroben režimu důkladných osobních prohlídek. Od 9. do 18. dubna 2008 byly tyto prohlídky prováděny až osmkrát za den. Když se stěžovatel odmítl podrobit jedné z prohlídek, byl k ní přinucen. Důkladné osobní prohlídky stěžovatele byly prováděny osobami se zamaskovanou tvář a byl z nich pořizován videozáznam.

Stěžovatel se dne 14. dubna 2008 obrátil na soud s žádostí o upuštění od režimu důkladných osobních prohlídek, kterou však soud odmítl pro nepříslušnost. Stěžovatel se následně odvolal ke Státní radě (nejvyššímu správnímu soudu), která shledala, že správní soudy jsou k posouzení žaloby příslušné, avšak stěžovatelovu žádost zamítla s odůvodněním, že důkladné osobní prohlídky byly oprávněné a založené na důvodných podezřeních.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

a) K tvrzenému porušení článku 3 Úmluvy

Soud v úvodu připomněl, že Úmluva obsahuje absolutní zákaz nelidského či ponižujícího zacházení anebo trestu. Dále připomněl, že „ponižující“ je takové zacházení, které v obětech vyvolává pocity strachu, úzkosti a podřadnosti způsobilé je ponížít a potupit. Trest odnětí svobody je nevyhnutelně doprovázen utrpením a pokořením. Státy však mají povinnost zajistit ochranu lidské důstojnosti každého vězně. Podmínky jejich zbavení svobody tedy nesmějí vězňům způsobovat větší míru utrpení, než jaká je nezbytná k dosažení sledovaného legitimního cíle (*Frérot proti Francii*, č. 70204/01, rozsudek ze dne 12. června 2007, § 37), přičemž je třeba zvážit kumulativní účinek opatření, kterým daný vězeň podléhá (*Van der Ven proti Nizozemsku*, č. 50901/99, rozsudek ze dne 4. února 2003, § 49 a 62-63).

Ve vztahu k důkladným osobním prohlídkám Soud uvedl, že jsou legitimním opatřením, pokud jsou „nezbytné“, provedené „vhodným způsobem“ a stupeň ponížení a utrpení způsobený dotčené osobě nepřekročí nevyhnutelnou míru. Důkladné osobní prohlídky, které nejsou odůvodněné ani nezbytné pro zajištění bezpečnosti, mohou u vězňů vyvolávat pocit, že jsou obětí svévolného zacházení. Pocit ponížení, podřizování a úzkosti u osoby podrobené důkladné osobní prohlídce, která obnáší povinnost svléknout se před jinými lidmi a podstoupit vizuální prohlídku konečníku, může přesahovat přijatelnou nevyhnutelnou míru ponížení (*Frérot*, cit. výše, § 38).

V projednávané věci byl stěžovatel podroben důkladným osobním prohlídkám čtyři až osmkrát za den po dobu osmi dnů, vždy při opuštění a návratu do vazební věznice a při vstupu a odjezdu z budovy soudu, kde se konalo jednání. Při prohlídkách byl stěžovatel nucen se svléct do naha, předklonit se a zakašlat. Průběh prohlídky byl natáčen. Odmítl-li se stěžovatel podrobit prohlídce, byl k ní donucen silou.

Pokud jde o nezbytnost prohlídek v projednávané věci, Soud zdůraznil, že podrobení osoby opakovaným důkladným osobním prohlídkám musí být opřeno o důvodné podezření založené na chování dané osoby, jejím předchozím jednání či jejích kontaktech se třetími osobami. Soud uznal, že minulost a trestní profil stěžovatele může být důvodem pro přijetí zvýšených bezpečnostních opatření, zejména k zabránění případnému pokusu o útěk. Důkladné osobní prohlídky však musí být vždy odůvodněny konkrétním a vážným podezřením, že daná osoba přechovává v tělních otvorech zakázané předměty či látky (*Frérot*, cit. výše, § 47). V projednávané věci stěžovatel sice byl zařazen mezi obzvlášť rizikové vězně, avšak událost, kvůli které se tak stalo – útěk se zbraní z vězeňské nemocnice – se stala již před čtyřmi lety.

Ohledně způsobu provádění prohlídek Soud v první řadě vyjádřil pochybnosti nad nezbytností a opodstatněností postupu, kdy byl stěžovatel při odjezdu z vazební věznice podroben důkladné osobní prohlídce, předán jiné bezpečnostní složce, která opět provedla prohlídku při vstupu do soudní budovy. V této souvislosti připomněl postoj CPT (Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání), dle něhož s sebou taková četnost důkladných osobních prohlídek nese vysoké riziko ponižujícího zacházení. Soud dále vyjádřil znepokojení nad tím, že důkladné osobní prohlídky prováděly osoby v kuklách. Zde Soud připomněl, že i taková „zstrašující praktika“, jejímž cílem není danou osobu ponížit, v ní může vyvolat pocit úzkosti (*Ciupercescu proti Rumunsku*, č. 35555/03, rozsudek ze dne 15. června 2010, § 122). Konečně se Soud též pozastavil nad nezbytností natáčení prohlídek a poukázal na nejasnou vnitrostátní právní úpravu této otázky v danou dobu.

Ve světle výše zmíněného Soud uzavřel, že způsob a četnost důkladných osobních prohlídek, kterým byl stěžovatel podroben, nebyly přesvědčivě odůvodněny požadavky bezpečnosti, ochrany pořádku či předcházení trestné činnosti. Byť jim byl stěžovatel podroben po poměrně krátkou dobu, mohly u stěžovatele vyvolat pocit svévole, podřadnosti a úzkosti. V této souvislosti Soud podotkl, že nová právní úprava z roku 2009 stanoví, že důkladné osobní prohlídku je možné provést jen tehdy, pakliže prohlídky pohmatem a za pomoci detekčních elektronických zařízení nejsou dostatečné. V projednávané věci byl dle Soudu stěžovatel podroben ponižujícímu zacházení a došlo proto k porušení článku 3 Úmluvy.

b) K tvrzenému porušení článku 8 Úmluvy

Stěžovatel dále namítal, že důkladnými osobními prohlídkami, jimž byl podroben, bylo porušeno jeho právo na respektování soukromého života. K tomuto Soud uvedl, že poté, co se zabýval otázkou důkladných osobních prohlídek ve světle čl. 3 Úmluvy a shledal jeho porušení, není důvod zabývat se jimi znovu z pohledu článku 8 Úmluvy.

c) K tvrzenému porušení článku 13 Úmluvy

Stěžovatel namítal, že bylo porušeno jeho právo na účinný právní prostředek nápravy, zejména proto, že délka řízení před Státní radou neumožnila reagovat na naléhavost situace. Soud shledal, že k obratu v judikatuře, že správní soudy jsou příslušné k projednání žalob brojícím proti důkladným osobním prohlídkám, došlo až ve věci stěžovatele. Stěžovatel proto ještě neměl k dispozici zkrácené řízení, které by zamezilo pokračování tvrzeného porušování práva a zjednálo nápravu porušení, které již nastalo. (*Kudła proti Polsku*, č. 30210/96, rozsudek ze dne 26. října 2000, § 158) Z tohoto důvodu Soud shledal porušení článku 13 Úmluvy.